

1. Wybrane regulacje prawne z zakresu prawa pracy dotyczące bezpieczeństwa i higieny pracy

---

Prawa pracownika.

1. Pracownik ma prawo powstrzymać się od wykonania pracy w sytuacji, gdy warunki pracy nie odpowiadają przepisom bezpieczeństwa i higieny pracy oraz stwarzają bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia lub życia. Dotyczy to również sytuacji, gdy wykonywanie takiej pracy grozi taki niebezpieczeństwem innym osobom. W takiej sytuacji pracownik zawiadamia o tym niezwłocznie przełożonego.
2. Jeżeli powstrzymanie się od wykonywania pracy nie usuwa zagrożenia, o którym mowa powyżej, pracownik ma prawo oddalić się z miejsca zagrożenia, zawiadamiając o tym niezwłocznie przełożonego.
3. Pracownik nie może ponosić jakichkolwiek niekorzystnych dla niego konsekwencji z powodu powstrzymania się od pracy lub oddalenia się z miejsca zagrożenia w powyższych przypadkach.

Uwaga – powyższe prawo nie dotyczy pracowników, których obowiązkiem pracowniczym jest ratowanie życia ludzkiego lub mienia.

4. Pracownik ma prawo do odpoczynku. Przy pracy niewymagającej stale pozycji stojącej należy zapewnić pracownikom możliwość siedzenia.
5. Pracownik ma prawo do środków ochrony indywidualnej, odzieży i obuwia roboczego odpowiednich do rodzaju wykonywanej pracy.

Obowiązki pracownika.

W szczególności pracownik jest zobowiązany:

- znać i przestrzegać zasady bezpieczeństwa i higieny pracy, brać udział w szkoleniu i instruktażu z tego zakresu oraz poddawać się egzaminom sprawdzającym,
  - wykonywać pracę w sposób zgodny z przepisami i zasadami bezpieczeństwa i higieny pracy oraz stosować się do wydanych w tym zakresie poleceń i wskazówek przełożonych,
  - dbać o należyty stan maszyn, urządzeń, narzędzi i sprzętu oraz o porządek i ład w miejscu pracy,
  - stosować środki ochrony zbiorowej, a także używać przydzielonych środków ochrony indywidualnej oraz odzieży i obuwia roboczego, zgodnie z ich przeznaczeniem,
  - poddawać się wstępnym, okresowym i kontrolnym oraz innym zaleconym badaniom lekarskim i stosować się do wskazań lekarskich,
  - niezwłocznie zawiadomić przełożonego o zauważonym w zakładzie pracy wypadku lub zagrożeniu życia lub zdrowia ludzkiego oraz ostrzec współpracowników, a także inne osoby znajdujące się w rejonie zagrożenia o grożącym niebezpieczeństwie,
  - współdziałać z pracodawcą i przełożonymi w wypełnianiu obowiązków dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy.
2. Za nieprzestrzeganie przez pracownika ustalonej organizacji i porządku w procesie pracy, przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, przepisów przeciwpożarowych, a także przyjętego sposobu potwierdzania przybycia i obecności w pracy oraz usprawiedliwiania nieobecności w pracy, pracodawca może stosować:
- karę upomnienia,
  - karę nagany.
3. Za nieprzestrzeganie przez pracownika przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy lub przepisów przeciwpożarowych, upuszczenie pracy bez usprawiedliwienia, stawianie się do pracy w stanie nietrzeźwości lub spożywanie alkoholu w czasie pracy – pracodawca może również stosować karę pieniężną.

Obowiązki kierujących uczelnią.

Rektor w ramach zapewnienia w uczelni bezpiecznych i higienicznych warunków pracy i kształcenia jest zobowiązany:

- ustalić główne kierunki działań w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy i kształcenia uczniów,
- informować o sposobie bezpiecznego korzystania z pomieszczeń i wyposażenia technicznego oraz o zasadach postępowania w razie wypadku lub awarii,
- udostępnić plany ewakuacji i oznakowania dróg ewakuacyjnych,
- zapewnia obowiązkowe szkolenia bhp w wymiarze minimum 4 godzin dla studentów i doktorantów rozpoczynających kształcenie,
- zapewnić kontrole stanu pomieszczeń uczelni i wyposażenia technicznego,
- zapewnić udostępnianie kart charakterystyki substancji niebezpiecznych i mieszanin wykorzystywanych w kształceniu lub działalności naukowej,
- zapewnić sprawność środków ochrony indywidualnej oraz ich stosowanie zgodnie z przeznaczeniem,
- egzekwować przestrzeganie przez pracowników przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy,
- zapewnić wykonanie zaleceń lekarza sprawującego opiekę zdrowotną nad pracownikami,
- dokonać raz w roku analizy powstałych na uczelni wypadków.

Obowiązki dyrektora szkoły lub placówki.

Dyrektor w ramach zapewnienia w szkole lub placówce bezpiecznych i higienicznych warunków pobytu, a także uczestnictwa poza obiektami jest zobowiązany:

- zapewnić umieszczenie planów ewakuacji w widocznym miejscu,
- zawiesić zajęcia na czas oznaczony, jeśli na danym terenie wystąpiły zdarzenia, które mogą zagrozić zdrowiu uczniom,
- zapewnić udostępnienie kart charakterystyki substancji chemicznych niebezpiecznych i mieszanin niebezpiecznych zgromadzonych w szkole lub placówce, osobom prowadzącym zajęcia z użyciem tych substancji lub mieszanin,
- w przypadku wypadku zapewnić opiekę, udzielenie pierwszej pomocy i fachową pomoc medyczną,
-

- powołać zespół powypadkowy do wyjaśnienia okoliczności i przyczyn wypadku.

Ochrona pracy kobiet.

Niektóre, wybrane uprawnienia Działu VIII Kodeksu pracy – Uprawnienia pracowników związane z rodzicielstwem.

1. Stan ciąży powinien być stwierdzony świadectwem lekarskim.
2. Kobiety w ciąży i kobiety karmiące dziecko piersią nie mogą wykonywać prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia, mogących mieć niekorzystny wpływ na ich zdrowie, przebieg ciąży lub karmienie dziecka piersią.
3. Pracodawca nie może wypowiedzieć ani rozwiązać umowy o pracę w okresie ciąży, a także w okresie urlopu macierzyńskiego pracownicy, chyba że zachodzą przyczyny uzasadniające rozwiązanie umowy bez wypowiedzenia z jej winy i reprezentująca pracownicę zakładowa organizacja związkowa wyraziła zgodę na rozwiązanie umowy.
4. Pracownicy w ciąży nie wolno zatrudniać w godzinach nadliczbowych ani w porze nocnej. Pracownicy w ciąży nie wolno bez jej zgody delegować poza stałe miejsce pracy ani zatrudniać w przerywanym systemie czasu pracy.
5. Pracownica, nie później niż 21 dni po porodzie, może złożyć pisemny wniosek o udzielenie jej, bezpośrednio po urlopie macierzyńskim, urlopu rodzicielskiego w pełnym wymiarze.
6. Wymiar urlop macierzyńskiego zależy od liczby urodzonych dzieci i wynosi np. 20 tygodni – w przypadku urodzenia jednego dziecka przy jednym porodzie, a w przypadku urodzenia czworga dzieci przy jednym porodzie 35 tygodni.
7. Część urlopu może wykorzystać ojciec wychowujący dziecko.
8. Po wykorzystaniu urlopu macierzyńskiego albo zasiłku macierzyńskiego za okres odpowiadający okresowi urlopu macierzyńskiego pracownik ma prawo do urlopu rodzicielskiego.
9. Pracownica karmiąca dziecko piersią ma prawo do dwóch półgodzinnych przerw w pracy wliczanych do czasu pracy.
10. Pracownikowi wychowującemu przynajmniej jedno dziecko w wieku do 14 lat przysługuje w ciągu roku kalendarzowego zwolnienie od pracy w wymiarze 16 godzin albo 2 dni, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia.

Wykaz niektórych prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet.

- masa przedmiotów podnoszonych przez jedną pracownicę na wysokość powyżej obręczy barkowej nie może przekroczyć 8 kg - przy pracy stałej, oraz 14 kg - przy pracy dorywczej (do 4 razy na godzinę w czasie zmiany roboczej),
- dopuszczalna masa ładunku przemieszczanego na wózku po terenie płaskim o twardej i gładkiej nawierzchni, łącznie z masą wózka, nie może przekraczać wartości - przemieszczanie po terenie o nachyleniu nieprzekraczającym 5%: wózki 2-kołowe 140 kg; wózki 3 i więcej kołowe 180 kg.

Wykaz niektórych prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet w ciąży.

- ręczne podnoszenie i przenoszenie przedmiotów o masie przekraczającej 3 kg,
- ręczne przenoszenie pod górę przedmiotów przy pracy stałej i 1 kg przy pracy dorywczej,
- Prace w pozycji wymuszonej i udział w zespołowym przemieszczaniu przedmiotów,
- prace w warunkach narażenia na pole elektromagnetyczne o częstotliwości od 0 do 300 GHz,
- prace w warunkach narażenia na promieniowanie jonizujące określonych w przepisach Prawa atomowego,
- wszystkie prace w warunkach podwyższonego lub obniżonego ciśnienia,
- prace w narażeniu na czynniki biologiczne zakwalifikowane do grupy 2 - 4 zagrożenia,
- prace w narażeniu na substancje chemiczne niezależnie od ich stężenia:
  - czynniki chemiczne o znanym i niebezpiecznym wchłanianiu przez skórę,
  - leki cytostatyczne,
  - mangan,
  - syntetyczne estrogeny i progesterony,
  - tlenek węgla,
  - ołów i jego związki organiczne i nieorganiczne,
  - rtęć i jego związki organiczne i nieorganiczne,
- praca na wysokości – poza stałymi galeriami, pomostami, podestami i innymi stałymi podwyższeniami, posiadającymi pełne zabezpieczenie przed upadkiem z wysokości (bez potrzeby stosowania środków ochrony indywidualnej przed upadkiem), oraz wchodzenie i schodzenie po drabinach i kłamrach.

Wykaz niektórych prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet karmiących dziecko piersią.

1. ręczne podnoszenie i przenoszenie przedmiotów o masie przekraczającej 6 kg przy pracy stałej lub 10 kg przy pracy dorywczej
2. prace w narażeniu na działanie substancji i mieszanin, niezależnie od ich stężenia w środowisku pracy, o działaniu:
  - mutagennym na komórki rozrodcze, kategoria 1. 1B lub 2 (H340, H341);
  - rakotwórczym, kategorii 1A, 1 lub 2 (H350, H350i, H351);
  - szkodliwym na rozrodczość, kategoria 1A, 1B lub 2 albo dodatkowej kategorii szkodliwego wpływu na laktację lub szkodliwego oddziaływania na dzieci karmione piersią (H360, H360D, H360FD, H360Fd, H360Df, H361, H361d, H361fd, H362)

Ochrona pracy młodocianych

1. Niektóre, wybrane uprawnienia Działu IX Kodeksu pracy - Zatrudnianie młodocianych.
  - A. Młodocianym w rozumieniu kodeksu jest osoba, która ukończyła 15 lat, a nie przekroczyła 18 lat.
  - B. Wolno zatrudniać tylko tych młodocianych, którzy:
    - ukończyli co najmniej ośmioletnią szkołę podstawową
    - przedstawią świadectwo lekarskie stwierdzające, że praca danego rodzaju nie zagraża ich zdrowiu
  - C. Czas pracy młodocianego w wieku do 16 lat nie może przekraczać 6 godzin na dobę.
  - D. Z osobą, która ukończyła 15 lat i nie ukończyła ośmioletniej szkoły podstawowej, może być, na wniosek jej przedstawiciela ustawowego lub opiekuna, zawarta umowa o pracę w celu przygotowania zawodowego odbywanego w formie przyuczenia do wykonywania określonej pracy.
  - E. Pracodawca jest obowiązany zapewnić młodocianym pracownikom opiekę i pomoc, niezbędną dla ich przystosowania się do właściwego wykonywania pracy.
  - F. Pracodawca jest obowiązany zwolnić młodocianego od pracy na czas potrzebny do wzięcia udziału w zajęciach szkoleniowych w związku z doksztalcaniem się.
  - G. Młodociany może być zatrudniony na podstawie umowy o pracę przy wykonywaniu lekkich prac.
  - H. Wykaz lekkich prac określa pracodawca po uzyskaniu zgody lekarza wykonującego zadania służby medycyny pracy.

I. Pracodawca jest obowiązany przekazać informacje o ryzyku zawodowym, które wiąże się z pracą wykonywaną przez młodocianego, oraz o zasadach ochrony przed zagrożeniami również przedstawicielowi ustawowemu młodocianego.

2. Niektóre **prace wzbronione** młodocianym.

- A. Prace, przy których najwyższe wartości obciążenia pracą fizyczną, mierzone wydatkiem energetycznym netto na wykonywanie pracy, przekraczają: dla dziewcząt – w odniesieniu do 6-godzinnego dobowego czasu pracy – 2300 kJ, a w odniesieniu do wysiłków krótkotrwałych 10,5 kJ na minutę, dla chłopców – w odniesieniu do 6-godzinnego dobowego czasu pracy – 3030 kJ, a w odniesieniu do wysiłków krótkotrwałych 12,6 kJ na minutę.
- B. Prace wykonywane w pozycji leżącej, na boku lub na wznak, w tym w szczególności przy naprawach pojazdów mechanicznych.
- C. Prace związane z produkcją, sprzedażą i reklamą wyrobów tytoniowych.
- D. Prace związane z ubojem i obróbką poubojową zwierząt.
- E. Obsługa zakładów kąpielowych i łaźni.
- F. Prace w narażeniu na ołów lub jego związki, w zakresie, w jakim czynniki, o których mowa, są wchłaniane przez ludzki organizm.
- G. Prace w narażeniu na azbest.
- H. Prace w warunkach narażenia na promieniowanie podczerwone, w tym w szczególności przy piecach hutniczych i grzewczych oraz spiekaniu, odlewaniu, walcowaniu i kuciu metali.
- I. Prace w temperaturze powietrza niższej niż 14°C, a także przy wilgotności względnej wyższej niż 65%, w tym w szczególności: prace w chłodniach.
- J. Prace, przy których występują zagrożenia czynnikami biologicznymi, przenoszonymi na człowieka przez kontakt ze zwierzętami lub produktami pochodzenia zwierzęcego, w szczególności drobnoustrojami wywołującymi choroby odzwierzęce (zoonozy).
- K. Prace, podczas których młodociani są narażeni na zwiększone niebezpieczeństwo urazów, w tym w szczególności związane np. z rozbiorem, trybowaniem i mieleniem mięsa.

Pełen wykaz prac został określony w zał.1 i zał. 2 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudniania przy niektórych z tych prac.